

Jonas Gardell

De dood

EEN VERHAAL VAN LIEFDE,
ZIEKTE EN DOOD

Uit het Zweeds vertaald door Kim Liebrand

DE GEUS

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt dankzij een bijdrage van
de Zweedse Cultuurraad te Stockholm

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van
het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Torka aldrig tårar utan handskar 3. Döden*,
verschenen bij Norstedts

Published by agreement with Norstedts Agency

Oorspronkelijke tekst © Jonas Gardell, 2013

Nederlandse vertaling © Kim Liebrand en De Geus BV, Breda 2015

Omslagontwerp Berry van Gerwen

Omslagillustratie © Tuija Lindström

ISBN 978 90 445 2683 7

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Geus BV,
Postbus 1878, 4801 BW Breda, Nederland. Telefoon: 076 522 8151.

Internet: www.degeus.nl.

Meer weten over onze boeken en auteurs? Meld u dan aan voor onze
nieuwsbrief via www.degeus.nl of volg ons via social media:

De_Geus

DeGeusBreda

Toen David, Gods lieveling, koning van Israël was versloeg hij de Moabieten.

En toen hij de Moabieten had verslagen, dwong hij hen op een rij op de grond te gaan liggen om ze daarna met een touw af te meten: twee lengtes liet hij doden en één lengte mocht in leven blijven.

Zo ging koning David, Gods lieveling, te werk.

Hij mat de verslagen Moabieten af, die op de grond lagen.

Met een touw werd afgemeten wie aan het einde van zijn leven was gekomen. Wie zou moeten sterven.

Met een touw werd afgemeten wie mocht blijven leven.

Zo is ieders leven afgemeten. Zowel het uwe als het mijne.

We weten niet bij welk deel we horen.

We leiden ons leven beter als we ons realiseren dat we een afgemeten tijd hebben.

Dat we op de grond liggen.

En het touw gespannen wordt.

Als kind al wist hij dat het leven meer te bieden moest hebben dan de Centralgatan op en neer rijden in je autotrekker.

Want wat was er in Hammarstrand nou voor hem te doen?

Eens per jaar een schoolreisje, dan gingen ze altijd met de bus naar Döda fallet, de dode waterval.

Het was toch ook vreemd dat ze in de achttiende eeuw de loop van de rivier hadden verlegd waardoor het meer helemaal was drooggefallen. Op de bodem ervan was Hammarstrand gebouwd. Bij Döda fallet kon je naar de stenen en rotten kijken waar het water ooit overheen had gestroomd.

Dat deden ze eens per jaar.

Wat deden ze nog meer?

Eén keer in het semester ging je ook wel naar Stugun, want daar was een overdekt zwembad. Maar langer dan een uur kon je niet in het water liggen, want je moest ook weer naar huis.

Tja, dat was wel zo'n beetje alles wat er in Hammarstrand voor hem te doen was.

Toch bruiste het er van optimisme over de toekomst toen Bengt er in de jaren zestig en zeventig opgroeide.

Alleen al als toeristische bestemming. Het was immers zo fraai gelegen, daar was iedereen het over eens, en ze hadden een goede skipiste en vooral een van 's werelds beste rodelbanen. Er werden grote internationale wedstrijden georganiseerd. Ze hadden iemand die was aangesteld om het toerisme te bevorderen en ze afficheerden zich als het 'Cortina van Zweden'.

Het probleem was alleen dat Hammarstrand in the middle of nowhere lag, aan de Indalsälven, op honderdtien kilometer van Sundsvall en honderd kilometer van Östersund.

Met andere woorden: niet bepaald ergens in de buurt. Het viel niet mee om de toeristen het hele end ernaartoe te krijgen, ondanks de rodelbaan en de trekpleister Döda fallet.

En als je het Bengt had gevraagd, had hij geantwoord dat Hammarstrand niet echt een plek was waar je naartoe ging.

Het was een plek waar je uit vertrok.

Hoe mooi het er ook was.

Want natuurschoon hadden ze in elk geval wel in Hammarstrand. Dat kon niemand ontkennen. Daar was iedereen het over eens. Het plaatsje lag op een ongehoord indrukwekkende plek, helemaal op de bodem van een dal. Daar was de krachtcentrale – Hammarforsens kraftverk – en daar had je het dorp. Aan de ene kant van de rivier had je de Pålgård, een straat waaraan de twee kerken stonden, de oude en de nieuwe, en even buiten de kern Kullsta, waar de boerderijen zich uitstrekten over de hellingen.

Er liep eigenlijk één weg door Hammarstrand heen.

De Centralgatan.

Daar stond het bejaardentehuis waar Bengts moeder werkte, daar waren de winkels, de kapsalons, de banken en al die andere voorzieningen die altijd in een middelgrote plaats te vinden zijn.

Wat moest er dus van je worden als je in Hammarstrand opgroeide? Wat zou er van Bengt terechtkomen als hij bleef?

Je had natuurlijk de rodelclub, en Vildhussen, de vereniging die oriëntatielopen organiseerde. Verder had je uiteraard de jacht, in het seizoen bessen plukken, en daarnaast brommer of autotrekker rijden, de Centralgatan op en neer, van de kiosk aan het begin van de straat tot aan het einde, waar ‘Centrum’ stond – een groot gebouw waarin de bioscoop en een aantal danszalen zaten.

Maar verder?

Bengt wist altijd al dat hij uit Hammarstrand weg zou gaan.

Op de onderbouw begon hij daarom ongeduldig af te tellen.

Hij dacht lang na over de vraag wat het beste zou zijn, in semesters of in jaren rekenen. Ofwel zes semesters of drie jaar, het was beter om elke keer een semester af te strepen, want dan kon je vaker en sneller afvinken.

Als je uit Hammarstrand kwam, moest je in Östersund naar de bovenbouw. In Sundsvall zat dan wel een Ikea, maar verder was Östersund de Wereld.

En naar de Wereld nam je de postbus.

De provincie bood alle leerlingen die van buiten de gemeente kwamen een plaats in een internaat aan. Dat van Bengt heette Hinden. Hij sliep op een kamer met Thomas, zijn beste vriend. Ze zaten op de Wargentinschool, een tweejarige opleiding met sociaal-maatschappelijke vakken. Zijn eerste vriendje? Ze zoenden in elk geval en ze trokken zich samen af.

Maar ook Östersund was niet waar Bengt op had gewacht, hoewel het zijn hele jeugd lang zijn idee van de Wereld was geweest.

Bengt begreep dat vlak na het begin van het eerste semester in het eerste jaar.

Hij wachtte op iets anders.

Ergens waar je niet met de postbus kon komen.

Hij wachtte erop ontdekt te worden.

En hij werd ook ontdekt.

Als een onbekend continent. Als iets wat er eerst niet was.

Op een middag, tijdens een tussenuur, toen hij samen met Thomas in lunchroom Wedan zat te leren voor een geschiedenisproefwerk, kwam er een man naar hem toe die zei dat hij

er niks aan kon doen, maar dat hij hem was opgevallen, dat hij jongelui zocht voor een nieuwe film en of Bengt zin had een screentest te doen?

Het grappigste was dat het Bengt eigenlijk niet eens verbaasde.

Hij zou altijd precies weten op welke momenten zijn leven een andere wending nam, en toen de onbekende man naar zijn klasgenoot en hem toe kwam wist hij onmiddellijk dat dit een van die momenten was.

De onbekende man gaf hem de kans om weg te gaan uit Hammarstrand en Östersund en zijn jeugd voor altijd achter zich te laten.

Bengt aarzelde geen seconde.

Juni loopt ten einde en de seringen zijn al uitgebloeid. Zo gaat dat soms wanneer de zomerse warmte als een verrassing komt en alles verleidt om iets te vroeg en iets te uitbundig uit te lopen en te bloeien, met iets wat meer op waanzin dan op geluk lijkt.

De voorzomer vliegt dit jaar voorbij, hij vlamt op en is weer weg, al met midzomer bruine, verdorde bloemtrossen in de seringenstruiken achterlatend, en om de seringenstruik voor de kerk boven op de heuvel ligt een deken van bloemblaadjes op de grond, als confetti.

Als een aandenken aan een feest dat al is afgelopen.

In de kerk, voor aan het pad in het middenschip, staat een eenzame, lichthouten kist, getooid met één roos.

Voor de kist, op een ezel, staat de foto van een stralende jonge man, oogverblindend knap en met een innemende glimlach.

Een mooie man, door iedereen geliefd.

Wat hij allemaal niet had kunnen worden, wat niet zo heeft mogen zijn.

Naast de kist staat een gietijzeren kerkkandelaar met een brandende kaars.

Het heeft iets weerloos, dat vlammetje en die kist zo zonder enige opsmuk.

Als iets wat nooit is voltooid.

Iets wat nog in wording was.

De deuren van de kerk staan open en van alle kanten komen mensen aangelopen, alleen, met z'n tweeën of in een groep.

Het had de laatste dag van school kunnen zijn of een zomerse bruiloft, maar op de stenen treden die naar de deu-

ren leiden staan ernstige doodbidders in donkere pakken programma's uit te delen, en de mensen die de kerk in gaan zien bleek en hebben een verbeterd blik, en hoewel het zo'n warme en zonnige zomerdag is kijken ze alsof ze het koud hebben.

De meesten zijn erg jong, want de overledene was zelf nog maar ergens in de twintig, had nog helemaal aan het begin, op de drempel van het leven gestaan.

Op het punt uit te vliegen.

Qua bouw heeft het bruine houten kerkje wel wat weg van een plattelandskerk.

Ze zeggen dat dat met opzet is gedaan. De kerk is zo gebouwd om niemand af te schrikken.

De eerste decennia van de twintigste eeuw trokken arme mensen massaal van het platteland naar de hoofdstad om daar werk te zoeken. Zij hadden natuurlijk ook een plek nodig om naar Gods woord te kunnen luisteren en de sacramenten te ontvangen, en misschien was de pompeuze Katarinakerk, die een kilometer verderop stond, in al zijn majestueuze rijzigheid en met zijn enorme stenen schip te imposant, te grootstedelijk.

Voor de Allhelgonakerk daarentegen hoefde niemand bang te zijn.

De kerk staat uitnodigend op een heuveltje aan de Helgalunden, even ten westen van het zuidelijke deel van de Götgatan, omzoomd door vriendelijk ogend groen.

Klein en pretentieloos als hij is, met een houten vloer, eenvoudige muurschilderingen en grote ramen die het daglicht binnenlaten, zal hij niet snel iemand afschrikken.

Maar toch zit er een bang gezin in de piepkleine ontvangstruimte meteen rechts als je de kerk in komt.

Ze zijn met de trein uit Hammarstrand gekomen. Iedereen is de hele tijd dat ze hier in de stad zijn zó lief voor hen.

De filmregisseur, de man die hun lieveling die keer in dat café in Östersund heeft ontdekt, laat hen in zijn mooie huis op Södermalm logeren en heeft zelf zijn intrek in een hotel genomen, zodat zij dat niet hoefden te doen.

De directeur van de Toneelschool waaraan Bengt drie jaar had gestudeerd, had een lang, vertrouwelijk gesprek met hen, waarin hij zo veel warmes en positiefs vertelde over hun Bengt, hij zei dat het een enorm verlies was, een enorm verlies, zei hij.

Over hun Bengt.

En hij liet ze de uitgeknipte recensies zien van de afstudeervoorstelling van de klas, waarin hij door alle kranten met naam en toenaam werd vermeld.

Door allemaal!

De knipsels mochten ze meenemen. Zijn moeder zal ze in een map bewaren samen met andere knipsels van de films en tv-series waarin haar zoon in de korte jaren die zijn carrière heeft geduurd nog heeft meegespeeld.

Op weg naar buiten liepen ze een beroemde toneelspeler tegen het lijf, een van de allergrootsten, en toen hij begreep wie ze waren had hij ze bij de hand gepakt, ja, moeders handen had hij een eeuwigheid vastgehouden zonder los te willen laten, en hij had een paar keer herhaald dat haar zoon zo'n zeldzaam talent was geweest, dat hij het zo fijn had gevonden om met hem samen te werken, en ook de beroemde toneelspeler had het woord 'verlies' gebruikt, de tranen waren hem in de ogen gesprongen en zijn stem brak.

Toen hadden ze allemaal gehuild.

Daar in de grote hal van de Toneelschool hadden ze staan huilen.